

แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ตามหลักอปริหานิยธรรม*

GUIDELINES FOR THE SANGHA ADMINISTRATION BASED ON THE PRINCIPLES OF APARIHANIYA DHAMMA IN PHANGNGA PROVINCE

พระมหาวัชชัย อชิโต (ซ้ายเกลี้ยง)¹ และ ปันณพงศ์ วงศ์นาศรี²

PhramahaThawatchai Achito (Saiklieng)¹ and Punnapong Wongnasri²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช¹⁻²

Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkarat Campus¹⁻²

Corresponding Author's thawatchaj.sai@student.mbu.ac.th

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 2) เพื่อศึกษาหลักอปริหานิยธรรม 3) เพื่อวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาตามหลักอปริหานิยธรรมการศึกษานี้ได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาเป็นกลไกสำคัญในการธำรงความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย ครอบคลุมการดำเนินงาน 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งไม่เพียงเป็นการจัดระเบียบภายในองค์กรสงฆ์ แต่ยังเชื่อมโยงพระศาสนากับชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

2. หลักอปริหานิยธรรมเป็นกรอบธรรมาภิบาลทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ช่วยเสริมสร้างเอกภาพ ระเบียบวินัย ความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือขององค์กรสงฆ์ ผ่านการประชุมอย่างสม่ำเสมอ การตัดสินใจร่วมกันตามมติสงฆ์ การยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก การเคารพพระเถระผู้ใหญ่ และการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายเกื้อกูลกัน

3. การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาตามหลักอปริหานิยธรรมส่งผลให้การดำเนินงานทั้ง 6 ด้านมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และเสริมสร้างศรัทธาของสังคม โดยหลักอปริหานิยธรรมทำหน้าที่บูรณาการธรรม วินัย และการบริหารเข้าด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญ อันเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สามารถใช้เป็นฐานเชิงนโยบายในการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีมาตรฐาน โปร่งใส

* Received 21 March 2026; Revised 23 March 2026; Accepted 17 May 2026

คำสำคัญ: การบริหาร, กิจการคณะสงฆ์, หลักอุปทานิยธรรม,

Abstract

This thesis aims to: 1) study the administration of monastic affairs; 2) study the principles of Aparihaniyadhamma; and 3) analyze the administration of monastic affairs in Phang Nga Province according to the principles of Aparihaniyadhamma. This study was conducted using qualitative research methods, combining document analysis with in-depth interviews with 20 qualified individuals. The research findings revealed that

1. The administration of the Sangha affairs in Phang Nga Province is an important mechanism for maintaining the stability of Buddhism in contemporary society. It covers six areas of administration: governance, religious education, welfare education, propagation of Buddhism, public utilities, and public welfare. This administration not only serves to organize the internal structure of the Sangha, but also concretely connects Buddhism with the community and local culture.

2. Aparihaniyadhamma serves as an important framework of Buddhist good governance, helping to strengthen unity, discipline, transparency, and the credibility of the Sangha organization through regular meetings, collective decision-making based on Sangha resolutions, adherence to the Dhamma-Vinaya as the principal guideline, respect for senior monks, and a simple, mutually supportive way of life.

3. The administration of the Sangha affairs in Phang Nga Province in accordance with Aparihaniyadhamma results in effective performance across all six areas, aligns with the local context, and enhances public faith. Aparihaniyadhamma significantly integrates Dhamma, Vinaya, and administration into a unified framework, constituting an important body of knowledge that can serve as a policy foundation for promoting Sangha administration with standards and transparency.

Keywords: Administration, Sangha, Aparihaniya Dhamma

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยทั้งในด้านจิตใจ วัฒนธรรม การศึกษา และการพัฒนาชุมชน วัดและคณะสงฆ์ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นศูนย์กลาง ประกอบศาสนกิจเท่านั้น หากยังเป็นองค์กรทางสังคมที่มีบทบาทในการอบรมคุณธรรม จริยธรรม การสงเคราะห์ และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนโดยรอบ ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยทั้งหลักพระธรรมวินัย หลักการบริหาร และภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ เพื่อให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย โปร่งใส และเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมโดยรวม ทั้งนี้ชี้ให้เห็นชัดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ครอบคลุมหลายด้าน และแต่ละด้านล้วนสัมพันธ์กับความมั่นคง และความเจริญของพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย ในบริบทสังคมปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และค่านิยมของประชาชน ได้ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ และต่อระบบการบริหารคณะสงฆ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงมิใช่เพียงการคงไว้ซึ่งแบบแผนเดิมเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนาแนวทางให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยไม่ละทิ้งแก่นของพระธรรมวินัยสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพต้องยึดพระธรรมวินัยเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับความโปร่งใส การมีส่วนร่วม การประสานงาน และการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จึงจะสามารถธำรงเอกภาพของคณะสงฆ์และสร้างศรัทธาแก่สังคมได้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ โดยจะเน้นไปที่วิธีการและแนวทางที่พระสังฆาธิการใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมถึงการสร้างเสริมความเป็นปึกแผ่นและความสามัคคีในหมู่สงฆ์ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ หลายท่านจะช่วยให้เราเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม มีเนื้อหาที่ประกอบด้วยหลักการหลายประการ เช่น ความสามัคคีในหมู่คณะ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด และการเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา การศึกษาหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จะช่วยให้เราเข้าใจแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการรักษาความเป็นปึกแผ่นของคณะสงฆ์ไทย พระสังฆาธิการ เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญในคณะสงฆ์ โดยมีหน้าที่หลักในการปกครองดูแลและส่งเสริมพระธรรมวินัยให้กับพระภิกษุสงฆ์ในสังกัด การศึกษาหลักอปริหานิยธรรมเพื่อนำมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น ต้องอาศัยความเข้าใจลึกซึ้งในธรรมะและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์พระสังฆาธิการหลายท่าน พบว่า การใช้หลักอปริหานิยธรรมเป็นแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้งในหมู่คณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นไปที่การสำรวจและวิเคราะห์ แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตาม

หลักอปรินิยธรรม และพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำหลักการนี้มาใช้ในชีวิตจริง พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2553)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบันเผชิญความท้าทายหลายประการ ทั้งปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการทำงาน การประสานงานที่ไม่ต่อเนื่อง ความเห็นที่แตกต่างกันในการบริหารจัดการวัด การกำกับดูแลพระภิกษุสามเณรที่ไม่ทั่วถึง ตลอดจนการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่อาจไม่เคร่งครัดในบางพื้นที่ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความน่าเชื่อถือของคณะสงฆ์ และความศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาโดยรวม ทั้งนี้ ข้อมูลจากเอกสารวิจัยชี้ให้เห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์จะเกิดประสิทธิภาพได้ จำเป็นต้องอาศัยกรอบการบริหารที่ยึดพระธรรมวินัย ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความสมดุลของการดำเนินงานทั้ง 6 ด้านร่วมกัน ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังพบอย่างชัดเจนว่า หลักอปรินิยธรรมเป็นกรอบสำคัญที่ช่วยเสริมความมั่นคง เอกภาพ ระเบียบวินัย และความน่าเชื่อถือขององค์กรสงฆ์ โดยเฉพาะการหมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์ การพร้อมเพรียงกันประชุม และทำกิจที่สงฆ์พึงทำ การยึดมติร่วม การไม่ละเมิดพระธรรมวินัย การเคารพพระเถระผู้ใหญ่ การสำรวมตนไม่ตกอยู่ใต้อำนาจความอยาก การดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย และการเอื้อเฟื้อต่อภิกษุสามเณรผู้มีศีล ซึ่งล้วนเป็นหลักธรรมที่ช่วยลดความขัดแย้ง เสริมความสามัคคี และทำให้การบริหารดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์จึงสะท้อนว่า ปัญหาหลักมิได้อยู่เพียงการ “มีปัญหาในการบริหาร” เท่านั้น แต่ตัวปัญหาที่แท้จริงคือ การขาดกลไกหรือหลักยึดที่สามารถหลอมรวม “ธรรม วินัย และการจัดการ” ให้เป็นระบบเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การนำหลักอปรินิยธรรมมาเป็นกรอบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงมีใช้เพียงทางเลือกเชิงคุณธรรม หากแต่เป็นความจำเป็นเชิงโครงสร้างที่จะช่วยให้การบริหารคณะสงฆ์เกิดความมั่นคง โปร่งใส มีเอกภาพ ลดความเสื่อมขององค์กร และสร้างศรัทธาแก่สังคมได้ (พระศตวรรษ กิตติปาโล (บุญกมล), 2564)

จากประเด็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง พระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองที่ตานั้นจะต้องมีแนวทางหรือรูปแบบและวิธีการจัดการแบ่งงาน มอบอำนาจ กระจายงานตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยยึดเอาการบริหารตามหลักอปรินิยธรรมควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้งานบริหารกิจการของคณะสงฆ์ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และนำมาซึ่งความศรัทธาปสาทะเลื่อมใสของพุทธบริษัท

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์
2. เพื่อศึกษาหลักอภินิหารธรรม
3. เพื่อวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาตามหลักอภินิหารธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาทบทวนเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ซึ่งใช้เป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาหลักอภินิหารธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่วนแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์และหลักอภินิหารธรรม ในการคัดเลือกเอกสารเพื่อนำมาใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยยึดหลักเกณฑ์การพิจารณาเอกสารตามแนวคิดของ Scott (1990, pp. 95–98) ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. **ความแท้จริง** หมายถึง การพิจารณาว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริง สามารถตรวจสอบที่มา ผู้เขียน หรือหน่วยงานเจ้าของเอกสารได้อย่างชัดเจน และเป็นแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสือวิชาการจากสถาบันการศึกษาที่ได้รับการยอมรับ หรือบทความวิจัยจากวารสารวิชาการ
2. **ความน่าเชื่อถือ** หมายถึง การพิจารณาว่าเนื้อหาของเอกสารมีความถูกต้อง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง และมีหลักฐานหรือการรองรับอย่างเพียงพอ
3. **ความเป็นตัวแทน** หมายถึง การพิจารณาว่าเอกสารที่นำมาใช้สามารถสะท้อนสาระสำคัญของประเด็นที่ต้องการศึกษาได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม
4. **ความหมายของเนื้อหา** หมายถึง การพิจารณาว่าเนื้อหาของเอกสารมีความชัดเจน สามารถตีความได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และสอดคล้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์

หลักเกณฑ์ดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกเอกสารและข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษามีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และเหมาะสมต่อการนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาตามหลักอภินิหารธรรม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้ การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความ

เข้าใจ ประสบการณ์ และบทบาทที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างเหมาะสม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา เช่น พระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระภิกษุผู้มีบทบาทด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหลักธรรมและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีตำแหน่ง หน้าที่ หรือประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา

2. เป็นผู้ที่มีความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรมและสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้

3. เป็นผู้ที่ยินยอมให้ข้อมูลและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วนตามประเด็นการวิจัย

4. เป็นผู้ที่มีความพร้อมด้านเวลาและสามารถเข้าร่วมการสัมภาษณ์เชิงลึกได้

การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในลักษณะดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงและมีความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การตีความและวิเคราะห์ผลการวิจัยได้อย่างรอบด้าน

เครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม

ตอนที่ 3 ประเด็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาตามหลักอปริหานิยธรรม

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมืออย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. **การพัฒนาแบบสัมภาษณ์** ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์และหลักอปริหานิยธรรม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และพัฒนาเป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2. การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ภายหลังจากจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอเครื่องมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา และด้านการวิจัย จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา โครงสร้างของคำถาม และความชัดเจนของภาษา จากนั้นจึงนำผลการประเมินมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) เพื่อประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เกณฑ์การประเมินใช้ระดับคะแนน 4 ระดับ ตามแนวคิดของ Lynn (1986) ได้แก่

- 4 คะแนน หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์อย่างมาก
- 3 คะแนน หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 2 คะแนน หมายถึง ข้อคำถามควรได้รับการปรับปรุง
- 1 คะแนน หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3. การปรับปรุงเครื่องมือ ผลการประเมินพบว่าแบบสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ผู้วิจัยจึงนำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำ ลำดับคำถาม และความชัดเจนของประเด็น เพื่อให้เครื่องมือมีความเหมาะสมและสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

4. การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เมื่อแบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวไปดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และภายหลังจากได้รับการรับรองแล้ว จึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 20 รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวคำถามที่ได้พัฒนาและผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช เพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง
2. หลังจากได้รับอนุญาต ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์
3. ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ขั้นตอนประโยชน์ และสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย พร้อมทั้งขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยและขออนุญาตบันทึกเสียง

4. ระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แนวคำถามที่กำหนดไว้เป็นกรอบในการสนทนา พร้อมทั้งจดบันทึกและบันทึกเสียงเพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วน
 ภายหลังการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ถอดเทปข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อความ และจัดระเบียบข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. การจัดเตรียมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นดำเนินการถอดเทป บันทึกข้อความ และตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลทั้งหมด

2. การอ่านและทำความเข้าใจข้อมูล ผู้วิจัยอ่านข้อมูลจากเอกสารและบทสัมภาษณ์ซ้ำหลายครั้ง เพื่อทำความเข้าใจสาระสำคัญ แนวคิดหลัก และประเด็นที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การจัดหมวดหมู่ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ได้แก่

- (1) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- (2) แนวคิดเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม
- (3) การวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาตามหลักอปริหานิยธรรม

ธรรม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มข้อมูลย่อยตามประเด็นที่สอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลเชิงเอกสารกับข้อมูลภาคสนามอย่างชัดเจน

4. การตีความและสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสารกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้อง ความแตกต่าง และนัยสำคัญของข้อมูล จากนั้นจึงตีความข้อมูลตามกรอบหลักอปริหานิยธรรม และสังเคราะห์เป็นข้อค้นพบเชิงวิชาการที่สะท้อนลักษณะการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาในบริบทจริง

5. การสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาสรุปเรียบเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

- (1) การศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- (2) การศึกษาหลักอปริหานิยธรรม
- (3) การวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาตามหลักอปริหานิยธรรม

พร้อมทั้งนำเสนอข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารทางวิชาการ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเปรียบเทียบและยืนยันความสอดคล้องของข้อมูล
2. การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล ภายหลังจากการสัมภาษณ์และการถอดเทป ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของสาระสำคัญจากข้อมูลสัมภาษณ์ เพื่อให้ข้อมูลสะท้อนความหมายตามเจตนาของผู้ให้ข้อมูลอย่างถูกต้อง
3. การพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์บางส่วนและประเด็นการตีความไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิหรืออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อช่วยตรวจสอบความสมเหตุสมผลของการตีความข้อมูลและลอคอคติของผู้วิจัย
4. การบันทึกร่องรอยการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บรักษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยอย่างเป็นระบบ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ บันทึกภาคสนาม ไฟล์บันทึกเสียง การถอดเทป และเอกสารประกอบการวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้
5. การนำเสนอข้อมูลอย่างสอดคล้องกับบริบท ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยยึดข้อมูลตามบริบทจริงของการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา และตีความข้อมูลอย่างระมัดระวัง เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ผลการวิจัย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นกลไกสำคัญในการธำรงความมั่นคงและความเจริญของพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมร่วมสมัย โดยจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การบริหารด้านการปกครองมีความสำคัญในฐานะโครงสร้างหลักที่กำกับให้การดำเนินงานด้านอื่นเป็นไปอย่างมีระเบียบ ซึ่งจะเกิดประสิทธิผลได้เมื่อยึดพระธรรมวินัยเป็นศูนย์กลาง และเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมภายในคณะสงฆ์ อันสะท้อนว่าความโปร่งใสและความสามัคคีเป็นเงื่อนไขสำคัญของการบริหารที่ดี ด้านการศึกษาพบว่า การพัฒนาการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงทั้งพระปริยัติธรรมและความรู้ร่วมสมัย ช่วยเสริมให้พระสงฆ์มีความรู้คู่คุณธรรม และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ ขณะที่ด้านการศึกษาสงเคราะห์สะท้อนบทบาทของวัดในฐานะแหล่งส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่ชุมชน โดยเฉพาะการสนับสนุนผู้ด้อยโอกาสและการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ด้านการ

เผยแผ่พบว่า การสื่อสารธรรมะที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันและการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม ทำให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนได้กว้างขึ้น ด้านสาธารณูปการแสดงให้เห็นว่าวัดยังคงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนเมื่อมีการบริหารศาสนสถานอย่างเป็นระบบและเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่วนด้านสาธารณสงเคราะห์สะท้อนชัดถึงบทบาทเชิงสังคมของคณะสงฆ์ ในการช่วยเหลือประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านมิได้เป็นเพียงภารกิจเชิงโครงสร้าง แต่เป็นกระบวนการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับชุมชน สังคม และการธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

หลักอปริหานิยธรรม

หลักอปริหานิยธรรมเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ช่วยอธิบายว่า เหตุใดการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาจึงสามารถดำรงความเป็นระเบียบ เอกภาพ และความน่าเชื่อถือไว้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกสะท้อนตรงกันว่า การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์และการประชุมพร้อมเพรียงกันมิได้มีความหมายเพียงการประชุมตามระเบียบเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม เปิดพื้นที่ให้รับฟังความคิดเห็น และนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันตามมติสงฆ์ ส่งผลให้การบริหารลดความขัดแย้งและเกิดความไว้วางใจภายในองค์กร ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางรูป/คนสะท้อนในทำนองว่า “เมื่อมีการประชุมสม่ำเสมอ การทำงานจะไปในทิศทางเดียวกัน” ขณะเดียวกัน หลักการไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรทำที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติ และไม่ล้มเลิกสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้ ชี้ให้เห็นว่าพระธรรมวินัยทำหน้าที่เป็นมาตรฐานกลางของการบริหาร มิให้การปกครองขึ้นอยู่กับดุลยพินิจเฉพาะบุคคล ส่วนการเคารพพระเถระผู้ใหญ่และการไม่ปล่อยให้ความกำหนดยินดีครอบงำ สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวินัยส่วนบุคคลกับวินัยองค์กรอย่างชัดเจน เพราะเมื่อผู้นำสงฆ์สำรวจตนได้ การบริหารย่อมดำเนินไปอย่างรอบคอบและน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ข้อมูลภาคสนามยังชี้ว่าการส่งเสริมความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและการดูแลรักษาผู้มาเยือนด้วยเมตตา ช่วยสร้างบรรยากาศของความสามัคคีและภาพลักษณ์ที่ดีของคณะสงฆ์ต่อสังคม จึงกล่าวได้ว่า หลักอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการมิใช่เพียงหลักธรรมเชิงนามธรรม หากเป็นกรอบบริหารที่ปรากฏผลเชิงประจักษ์ต่อความสงบ โปร่งใส และความมั่นคงของคณะสงฆ์ในทางปฏิบัติ

สรุปผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นระบบงานที่ต้องยึด “พระธรรมวินัย” เป็นหลักกลาง และขับเคลื่อนด้วยกระบวนการทำงานแบบหมู่คณะ เพื่อค้ำจุนเอกภาพ ความสงบเรียบร้อย และความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยสาระสำคัญคือการบริหารให้เกิด “ความสามัคคี ความโปร่งใส ประสิทธิภาพ” ผ่านการสื่อสารที่ชัดเจน การตัดสินใจร่วมกัน และการปฏิบัติตามกติกาดังกล่าว ทั้งนี้ เมื่อประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมจะช่วยให้การบริหาร ลดความขัดแย้ง และสร้างความชอบธรรมต่อสังคม

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสะท้อนว่า แก่นสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อยู่เพียงที่ การดำเนินงานให้ครบทั้งหกด้านเท่านั้น แต่อยู่ที่การมี “หลักยึดร่วม” ทางการปกครอง ซึ่งใน บริบทคณะสงฆ์จังหวัดพังงา หลักยึดดังกล่าวคือพระธรรมวินัยและหลักอปริหานิยธรรม อันทำ หน้าที่เป็นฐานความชอบธรรมในการตัดสินใจและกำกับทิศทางขององค์กรสงฆ์ให้เป็นเอกภาพ มากกว่าการพึ่งพาอำนาจเฉพาะบุคคล ดังนั้น ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการเคารพมติ สงฆ์จึงมิใช่เพียงวิธีบริหารที่ดี หากเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การปกครองคณะสงฆ์ดำรงความ น่าเชื่อถือได้จริง ในมิติของการศึกษา ผลการศึกษาชี้ว่า การพัฒนาความรู้โดยไม่แยกออกจาก คุณธรรม เป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงจากภายใน เพราะช่วยหล่อหลอมบรรพชิตให้มีความรู้ ความประพฤติ และความรับผิดชอบต่อบทบาทของตน ส่วนการเผยแผ่ที่ปรับให้ สอดคล้องกับยุคสมัยสะท้อนให้เห็นว่า ความคงอยู่ของพระพุทธศาสนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับการรักษา รูปแบบเดิมเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสื่อสารหลักธรรมให้สัมพันธ์กับ ชีวิตของผู้คนร่วมสมัย ขณะที่บทบาทของวัดในงานสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์แสดง ให้เห็นว่า คณะสงฆ์ยังคงมีความหมายในฐานะสถาบันสาธารณะที่เชื่อมโยงศาสนากับชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม โดยสรุป การบูรณาการหลักธรรมกับการบริหารร่วมสมัยมิใช่เพียงการเพิ่ม ประสิทธิภาพเชิงระบบ แต่เป็นการรักษาอัตลักษณ์และความชอบธรรมของคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่ ได้อย่างมั่นคงในสังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูใบฎีกาสมพนธ์ รุจาคม (ชน ติโก) และเกษฎา ผาทอง (2567) เรื่อง กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม พบว่า การหมั่นประชุมของคณะสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกันและกำหนด ทิศทางการดำเนินงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การประชุมอย่างสม่ำเสมอช่วยเปิดพื้นที่ใน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แก้ไขปัญหา และตัดสินใจโดยยึดหลักเหตุผลและพระธรรมวินัย เป็นกรอบกลาง เมื่อการบริหารตั้งอยู่บนพระธรรมวินัย ย่อมก่อให้เกิดความชอบธรรมและ ความศรัทธาในระบบการปกครองสงฆ์ ความโปร่งใสในกระบวนการบริหารช่วยลดความ คลางแคลงใจและป้องกันความขัดแย้งภายในหมู่คณะ การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์มีส่วนร่วม อย่างเหมาะสม ยังเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันและความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร การ บริหารที่ดำเนินไปด้วยความพร้อมเพรียงและสามัคคีจึงมีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างยั่งยืน ทั้งต่อคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาโดยรวม และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระสุรชัย สุรชัย (2565) เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการเป็นกรอบธรรมที่เอื้อต่อการดำรงอยู่และ ความเจริญของคณะสงฆ์ โดยมุ่งเสริมสร้างระเบียบวินัย ความสามัคคี และความต่อเนื่องในการ ดำเนินงานของหมู่คณะ การนำหลักธรรมดังกล่าวมาผสานกับกระบวนการบริหารจัดการ ช่วย ให้การปกครองคณะสงฆ์ตั้งอยู่บนความถูกต้องและความชอบธรรม การหมั่นประชุมอย่าง สม่ำเสมอเปิดโอกาสให้เกิดการปรึกษาหารือและการตัดสินใจร่วมกัน ภายใต้กรอบพระธรรม

วินัยซึ่งทำหน้าที่เป็นหลักกลางในการกำกับการใช้อำนาจ การบริหารที่ยึดหลักดังกล่าวช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจร่วมในหมู่พระสงฆ์ ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในการปกครองจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างเอกภาพและความไว้วางใจภายในองค์กรสงฆ์ ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมั่นคงในระยะยาว

2. หลักอภิธานิยธรรมทั้ง 7 ประการสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มั่นคงมิได้เกิดจากโครงสร้างการปกครองเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการมีหลักธรรมเป็นฐานกำกับความสัมพันธ์ภายในองค์กรสงฆ์อย่างเป็นระบบ โดยหลักการหมั่นประชุมและการพร้อมเพรียงกันทำหน้าที่มากกว่ากลไกทางระเบียบ หากเป็นเครื่องมือสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งและทำให้การตัดสินใจมีความชอบธรรมร่วมกัน ขณะเดียวกัน การยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักกลางย่อมทำให้การบริหารไม่ผูกติดกับอำนาจเฉพาะบุคคล แต่ตั้งอยู่บนมาตรฐานที่ตรวจสอบได้ อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความน่าเชื่อถือในองค์กรสงฆ์ ส่วนการเคารพพระเถระผู้ใหญ่และการรักษาจารีตสงฆ์มิได้มีความหมายเพียงเชิงประเพณี แต่เป็นกลไกค้ำจุนความต่อเนื่องของระเบียบแบบแผนและความมั่นคงของการปกครองในระยะยาว นอกจากนี้ การสำรวมตนและการดำรงชีวิตอย่างสมณะยังสะท้อนว่า วินัยส่วนบุคคลมีผลโดยตรงต่อความน่าเชื่อถือขององค์กรโดยรวม จึงกล่าวได้ว่า หลักอภิธานิยธรรมเป็นกรอบที่บูรณาการคุณธรรม วินัย และการบริหารเข้าด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาสมพนธ์ รุจาคม (ขนติโก) และเกษภา ผาทอง (2567) ที่ชี้ว่าการประชุมอย่างสม่ำเสมอและการมีส่วนร่วมช่วยสร้างความเข้าใจร่วม ลดความขัดแย้ง และเสริมความไว้วางใจภายในคณะสงฆ์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับพระสุรชัย สุรชโย (2565) ที่เสนอว่า หลักอภิธานิยธรรมเป็นฐานสำคัญของความเป็นเอกภาพ ความชอบธรรม และความมั่นคงในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่ ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้จึงชี้ชัดว่า การประยุกต์หลักอภิธานิยธรรมมิใช่เพียงการรักษาหลักธรรมดั้งเดิม แต่เป็นการธำรงความชอบธรรมและประสิทธิภาพของการบริหารคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน

3. จากผลการวิเคราะห์สะท้อนว่า หลักอภิธานิยธรรมมิได้เป็นเพียงหลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันของคณะสงฆ์เท่านั้น หากยังทำหน้าที่เป็นกรอบบูรณาการที่เชื่อมคุณธรรมทางพระพุทธศาสนากับกระบวนการบริหารอย่างมีระบบ โดยการหมั่นประชุมและความพร้อมเพรียงในการปฏิบัติตามมติสงฆ์มีนัยสำคัญในฐานะกลไกสร้างฉันทามติ ทำให้การบริหารตั้งอยู่บนความเข้าใจร่วมมากกว่าการใช้อำนาจเฉพาะบุคคล ขณะเดียวกัน การยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักกลางสะท้อนว่า ความชอบธรรมของการบริหารคณะสงฆ์เกิดจากการมีมาตรฐานร่วมที่ตรวจสอบได้ ไม่ใช่จากอำนาจของผู้บริหารเพียงลำพัง ส่วนการเคารพพระเถระผู้ใหญ่ การสำรวมตน และการดำรงชีวิตอย่างมีวินัย แสดงให้เห็นว่าความมั่นคงขององค์กรสงฆ์ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างวินัยส่วนบุคคลกับระเบียบขององค์กรโดยตรง ในอีกมิติหนึ่ง หลักอภิธานิยธรรมยังช่วยให้การดำเนินงานด้านการสงเคราะห์มีทิศทางที่ค้ำึงถึงส่วนรวม

เป็นธรรม และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า หลักธรรมดังกล่าว ช่วยธำรงทั้งเอกภาพภายในและความน่าเชื่อถือภายนอกของคณะสงฆ์ไปพร้อมกัน ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระณัฐวดี ธมมวิโร (แดงรอด) พระครูสิริธรรมภาวิรัต และคณะ (2565) ที่ชี้ว่าการประชุมอย่างสม่ำเสมอและการยึดพระธรรมวินัยร่วมกันช่วยให้การปกครอง คณะสงฆ์มีความเป็นระบบและลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ พนม คงกลิ่น (2567) ที่เสนอว่า อปริหานิยธรรม 7 ประการเป็นฐานสำคัญของความสามัคคี ความรับผิดชอบร่วม และการทำงานเป็นทีม ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้จึงยืนยันว่า การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมมิใช่เพียงการรักษาหลักธรรมดั้งเดิม แต่เป็นการคำนึงความชอบธรรมและความยั่งยืนของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในบริบทปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.บรรจุหลักอปริหานิยธรรมเป็นกรอบนโยบายและตัวชี้วัดกลาง โดยกำหนดให้เป็นแนวทางและตัวชี้วัด (KPIs) ในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารคณะสงฆ์ทุกระดับ เพื่อเสริมสร้างเอกภาพและความโปร่งใสขององค์กรสงฆ์

2.จัดตั้งระบบการประชุมและกระบวนการมีส่วนร่วมตามมติสงฆ์ โดยกำหนดการประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีระบบรับฟังความคิดเห็น บันทึกข้อเสนอ และสรุปมติเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อส่งเสริมความพร้อมเพรียงและลดความขัดแย้ง

3.พัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดหลักสูตรอบรมด้านพระธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ ธรรมาภิบาล และการบริหารสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมกับการบริหารคณะสงฆ์ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่มีความหลากหลาย

2. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการตามหลักอปริหานิยธรรม เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำ ธรรมาภิบาล และความน่าเชื่อถือในการบริหารองค์กรสงฆ์

3.ควรศึกษาการบูรณาการหลักอปริหานิยธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านในยุคดิจิทัล เพื่อพัฒนาการบริหารให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

- พนม คงกลิ่น. (2567). อปรีหานิยธรรม 7 หลักความสามัคคี. วารสารนวังคสัตถุศาสน์ปริทรรศน์, 2(2), 1-15.
- พระครูใบฎีกาสมพนธ์ รุจาคม (ชนติโก), และเกษฎา ผาทอง. (2567). กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปรินิยธรรมตามทัศนคติของพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(3), 25-40.
- พระณัฐวุฒิ ฒมวโร (แดงรอด), พระครูสิริธรรมาภิรต, และคณะ. (2567). การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักอปรินิยธรรมของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 7(2), 55-70.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2553). นิติศาสตร์แนวพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศตวรรษ กิตติปาโล (บุญกลม). (2564). ศึกษาวิเคราะห์การปกครองตามหลักอปรินิยธรรมกับการสร้างความสามัคคีปรองดอง. วารสารพุทธมัตต์, 6(2), 41-56.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). รายงานประจำปี 2560. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Lynn, M. R. (1986). Determination and quantification of content validity. Nursing Research, 35(6), 382-385.
- Scott, J. (1990). A matter of record: Documentary sources in social research. Cambridge: Polity Press.